

Labsii Gurmaa'ina, Aangoofi Hojii Gumii Calaltuu Dhimmoota Heeraa Mootummaa Naannoo Oromiyaa Irra Deebiidhaan Murteessuuf Bahe, Lakkoofsa 251/2015

Seerota hundaafuu ol'aanaa kan ta'e Heerri mootummaa, ol'aantummaan isaa eegamee karaa guutuu ta'een hojiirra ooluun ijaarsa sirna dimokraasii, misoomaafi nageenya amansiisaa, akkasumas kabajamuu mirgoota bu'uuraa lammiilee mirkaneessuuf sosochii naannicha keessatti eegalame ittifufsiisuuf wabii ta'uun waan itti amanameef;

Ol'aantummaa Heeraa mirkaneessuuf sirnoota naanicha keessatti driirfaman kessaa tokko kan ta'e sirni hiikaa Heeraa kaayyoo hundeeffameef kan milkeessu gurmaa'inaafi hojimaata cimaa bu'a qabeessa ta'een yoo deeggarama ta'uun waan itti amanameef;

Heera Naannichaa irratti hundaa'anii falmiiwwan hiikaa Heeraa dhiyaataniif akka calaluu kan aangeffame Gumii Calaltuun Dhimmoota Heeraa caalmaatti cimee hojimaataafi gurmaa'ina tajaajila si'ataa lammiileef kennuu dandeessisu akka qabaatutti Labsii hojiirra ture fooyyeessuun barbaachisaa ta'ee waan argameef;

Akkaataa Heera Mootummaa Naannoo Oromiyaa Fooyya'ee Bahee, Labsii Lakkoofsa 46/1994 Keewwata 49 Keewwata Xiqqaa 3(a) tiin kan kanatti aanu labsameera.

Kutaa Tokko

Tumaalee Waligalaa

1. Mata Duree Gabaabaa

Labsiin kun "Labsii Gumii Calaltuu Dhimmoota Heera Mootummaa Naannoo Oromiyaa Fooyya'ee Lakkoofsa 251 /2015" jedhamee waamamuu ni danda'a.

2. Hiikka

Akkaataan jechichaa hiika biroo kan kennisiisuuf yoo ta'e malee, Labsii kana keessatti:

- 1) **“Heera”** jechuun, Heera Fooyya'aa Mootummaa Naannoo Oromiyaa Labsii Lakkoofsa 46/1994n hojiirra ooledha.
- 2) **“Mootummaa”** jechuun Mootummaa Naannoo Oromiyaati.
- 3) **“Naannoo”** jechuun, Naannoo Oromiyaati.
- 4) **“Qaamolee Mootummaa”** jechuun, Qaama Seera Tumaa, Seera Raawwachiisaafi Seera Hiikaa Mootummaa Naannichaati.

- 5) **“Caffee”** jechuun, bu’uura Heera Mootummaa Naannichaa Fooya’ee Bahe, Keewwata 46(1) tiin kan hundeeffame, qaama seera tumaafi abbaa aangoo ol’aanaa Mootummaa Naannichaati.
- 6) **“Seera”** jechuun, Caffee fi qaamolee Mootummaa Naannichaa aangoon seeraan kennameef birootiin Labsii, Dambiifi Qajeelfamoota bahaniidha.
- 7) **“Komishinii”** jechuun, labsii kana keessatti akkaataa ibsameen falmii Heeraa ka’aniif murtee kennuuf bu’uura Heera Mootummaa Naannichaa Keewwata 67tiin kan hundeeffame, Komishinii Hiikaa Heeraa Oromiyaati.
- 8) **“Gumii”** jechuun, gaaffii hiikaa Heeraa ka’an calaluuf bu’uura Heera Mootummaa Naannichaa Keewwata 68tiin kan hundeeffame, Gumii Calaltuu Dhimmoota Heeraa Naannichaati.
- 9) **“Koree Xiqqaa Gumii”** jechuun si’aayinaafi bu’a-qabeessummaa hojiitiif jecha miseensota Gumichaa irraa koree moggaafamuudha.
- 10) **“Mana Murtii”** jechuun, Mana Murtii idilee Naannicha keessatti sadarkaa kamittuu argamuudha.
- 11) **“Murtee Dhumaa”** jechuun qaama mootummaa seeraan aangeffameen ilaalamee dhimma murteen xumuraa itti kennameefi ol’iyyannoo hin qabneedha.
- 12) **“Waajjira”** jechuun akkaataa Labsii kanaatti hojiilee Gumichaa deeggaruuf ittigaafatamummaa kan qabu Waajjira Komishinii Hiikaa Heeraa Mootummaa Naannoo Oromiyaati.
- 13) **“Nama”** jechuun, nama uumamaa yookiin seeraan mirgi namummaa kennameef jechuudha.

3. Daangaa Rawwatiinsaa

Labsiin kun dhimmoota hiikaa Heera Mootummaa Naannichaa ilaallatu kamiyyuu irratti raawwatiinsa ni qabaata.

4. Ibsa Koornayaa

Labsii kana keessatti jechi koornaya dhiiraatiin ibsame dubartiis ni dabalata.

Kutaa Lama

Gurmaa'insaafi Hojimaata Gumii Calaltuu Dhimmoota Heeraa

5. Gurmaa'insa Gumichaa

- 1) Gumichi gurmaa'insa armaan gadii ni qabaata:
 - (a) Walitti Qabaa;
 - (b) Itti Aanaa Walitti Qabaa; fi
 - (c) Miseensota biroo ni qabaata.
- 2) Waajjirri Komishinichaa Waajjira Gumichaas ta'uun ni tajaajila.

6. Miseensota Gumichaa

Gumichi miseensota armaan gadii ni qabaata:

- 1) Pirezidaantii Mana Murtii Waliigalaa Naannichaa Walitti Qabaa;
- 2) Itti Aanaa Pirezidaantii Mana Murtii Waliigalaa Naannichaa Itti Aanaa Walitti Qabaa;
- 3) Ogeessota seeraa gahumsa ogummaafi naamusa qabaniin Pirezidaantii Bulchiinsa Mootummaa Naannichaatiin fialamanii dhiyaatanii Caffeen muudaman *Jaha...* Miseensota;
- 4) Miseensota Caffee keessaa Afyaa'iidhaan dhiyaatanii Caffeen moggaafaman *Sadi.....* Miseensota.

7. Aangoofi Hojii Gumichaa

Heera Mootummaa Naannichaa Keewwata 69 jalatti kan tumame akkuma eegametti ta'ee, Gumichi aangoofi hojii waliigalaa armaan gadii ni qabaata:

- 1) Dhimmoota Heera Naannichaa falmisisaa ta'an ni calala; kanneen hiikoo Heeraa barbaadan yaada murtee qopheessuudhaan Komishinichaaf ni dhiyeessa;
- 2) Dhimmichi hiikaa Heeraa kan isa hin barbaachisneedha jedhee yoo amane, hiikaa Heeraa kan isa barbaachisuu miti jechuun murtee kenna;
- 3) Qajeelfamoota adda addaa aangoofi hojii Gumichaa milkeessuuf gargaaran baasee hojiirra ni oolcha;
- 4) Maanuwaalota hojii Gumichaa hordofuufi deegarruf ni gargaaru jedhamanii Waajjiraan dhiyaataniif qoratee ni raggaasa; hojiirra oolmaa isaanniis ni hordofa;
- 5) Koree Xiqqaa Gumiifi akkuma barbaachisummaa isaatti koreewwan yeroo hojii Gumichaa bu'a qabeessa taasisan ni moggaasa; hojii isaaniin raawwatamus adda baasee ni agarsiisa;
- 6) Hiikka Heeraa ilaalchisee Komishinichaafi qaamolee sirnummaa qaban birootiin hojiilee kennamaniif ni raawwata;

7) Gabasa Raawwii hojii Gumichaa kan waggaa Komishinichaaf ni dhiyeessa.

8. Sirnaafi Yeroo Walgahii Gumichaa

- 1) Gumichi ji'a saditti al tokko walgahii idilee ni qabaata.
- 2) Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1 jalatti yeroo tumame osoo hin eegin Walitti Qabaan Gumichaa dhimmoonni ariifachiisaan murtee barbaadan yoo jiraatan walgahii waamuu ni danda'a.
- 3) Walgahiin Gumichaa guutuudha kan jedhamu miseensota keessaa lama sadeessoon yoo argaman ta'a.
- 4) Gumichi gaaffiilee hiikaa Heeraa dhiyaatan simachuun, haala walxaxiinsaafi bal'ina dhimmichaa irratti hundaa'uudhaan yeroo ji'a sadi hin caalle keessatti calalee yaada murtee Komishinichaaf ni dhiyeessa.

9. Bara Hojii Miseensota Gumichaa

- 1) Barri hojii Walitti Qabaafi Itti Aanaa Walitti Qabaa Gumichaa, akkaataa walduraa duuba isaatiin bara hojii Pirezidaantummaafi Itti Aanaa Pirezidaantummaan Mana Murtii Waliigalaa Naannichaa ta'uun tajaajilan ta'a.
- 2) Barri hojii miseensota Gumichaa Afyaa'ii Caffeeitiin dhiyaatanii Caffeedhaan moggaafamaniifi Pirezidaantii Bulchiinsa Mootummaa Naannichaatiin dhiyaatanii Caffeedhaan mudamanii, bara hojii Caffee Naannichaa ta'a.
- 3) Kan Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 2 jalatti tumame jiraatus, miseensonni Gumichaa Afyaa'ii Caffee fi Pirezidaantii mootummaa Naannichaatiin dhiyaatanii Caffeedhaan moggaafaman yookiin mudaman, miseensota Gumichaa ta'anii irra deebiidhaan filatamuu ni danda'u.

10. Haala Miseensoonni Gumichaa Hojii Irraa Itti Ka'an

- 1) Walitti Qabaafi Itti Aanaa Walitti Qabaan Gumichaa muudama Pirezidaantummaafi Itti Aanaa Pirezidaantummaa Mana Murtii Waliigalaa Naannichaa irraa hanga hin kaaneetti ittigaafatamummaa Gumichaa irraa hin ka'an.
- 2) Waliti Qabaafi Itti Aanaa Walitti Qabaa Gumichaatiin ala miseensi Gumichaa kamiyyuu barri hojii isaa osoo hin xumuramin dura qaama bakka buuseen yookiin muudeen ittigaafatamummaa irraa ka'uu ni danda'a.
- 3) Miseensi Gumichaa kamiyyuu akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 2tiin ittigaafatamummaa irraa kan ka'u sababoota armaan gaditti tarreeffamaniin ta'a:

- (a) Fedhii isaatiin ittigafatamummaa irraa ka'uuf qaama isa muudeef yookiin bakka buuseef gaaffii yammuu dhiyeesseefi gaaffichis fudhatama yoo argate;
- (b) Balleessaa Naamusaa raawwachuu yookiin dandeettiifi gahumsa hojii raawwachuu dhabuun isaa Gumichaafi qaama muudeen yookiin bakka buuseen yoo mirkanaa'e;
- (c) Hojimaata hojii Gumichi baase kan hin kabajne yoo ta'eedha.

11. Aangoofi Gahee Hojii Walitti Qabaa Gumichaa

Walitti Qabaan Gumichaa aangoofi Gahee hojii armaan gadii ni qabaata:

- 1) Walgahii Gumichaa ni waama; guutuu ta'uusaa ni mirkaneessa; ni gaggeessa;
- 2) Guyyaa Walgahiin Gumichaa gaggeeffamu gyyoota torba dursee miseensota Gumichaa ajandaa walgahichaa ni beeksiisa;
- 3) Dhimmoota hiikaa Heeraa Gumichaaf dhiyaatan sirnaan qindeessee miseensota Gumichaatiif akka dhaqqaban ni taasisa;
- 4) Dhimmoota Gumichaaf dhiyaatan keessaa akkaataa barbaachisummaa isaatti Koreen Xiqqaa Gumii yaada ka'umsaa yookiin wixinee yaada murtee akka dhiyeessu ni qajeelchaaf; yaadicharrattis miseensonni Gumichaas akka mari'atan ni taasisa;
- 5) Murtiileen Gumichaa qaama dhimmi ilaallatuuf akka dhaqqaban ni taasisa;
- 6) Miseensota Gumichaa keessaa sababoota Labsii kana Keewwata 10 jalatti ibsamaniin miseensi hir'ate akka bakka buufamu qaama ilaaluuf gaaffii ni dhiyeessa; hanga yaa'ii Caffichaa itti aanutti dhiyaatee muudamni isaa ragga'utti miseensa hir'ate bakka bu'ee akka hojjetu ni taasisa;
- 7) Miseensonni Gumichaa ittigaafatamummaa isaaniitiin walqabatee faayidaalee argachuu qaban Gumichaaf ni dhiyeessa; yemmuu mirkanaa'e hojiirra ni oolcha;
- 8) Qajeelfamoonni walgahiifi sirni hojimaataa adda addaa Gumichaa ittiin gaggeeffamu qoratamanii hojiirraa akka oolan ni taasisa; ni kabaja; ni kabachiisa;
- 9) Labsii kanaan hojiifi ittigaafatamummaa Gumichaaf kennaman milkeessuuf hojiilee garagaaran biroos ni raawwata; ni raawwachiisa.
- 10) Raawwii hoji Gumichaa kurmaana kurmaanaan Afyaa'ii Caffetiif, Komishinichaaf ammoo gabaasa waggaa ni dhiyeessa.

12. Aangoofi Gahee Hojii Itti Aanaa Walitti Qabaa Gumichaa

Itti Aanaa Walitti Qabaan Gumichaa aangoofi Gahee hojii armaan gadii ni qabaata:

- 1) Bakka Walitti Qabaan Gumichaa hin jirretti bakka bu' ee ni hojjeta;

2) Hojiiwwan Walitti Qabaan kennamaniif ni raawwata.

13. Walitti Qabaa Yeroof Moggaasuu

Itti Aanaan Walitti qabaa Gumichaa yemmuu hin jirre yookiin Walitti qabaa Gumichaa bakka bu'ee hojjechuu yemmuu hin dandeenyetti, miseensota Gumichaa keessaa miseensi hojicha yeroof hoogganu Walitti qabaa Gumichaatiin ni moggaafama.

14. Ittigaafatamummaa Miseensota Gumichaa

Miseensi Gumichaa kamiyyuu:

- 1) Sababa humnaa oliitiin yoo ta'e malee, walgahii Gumichaa kamiyyuu irratti argamuu qaba;
- 2) Miseensi sababa humnaa oliitiin walgahiirratti argamuu hindandeenye, walgahichi gaggeeffamuun guyyaa lama dursee Walitti Qabaa Gumichaa beeksisuu qaba;
- 3) Akkaataa Labsii kanaatiin ajandaaleefi barreeffamoota guyyaa walgahiitiin dursee isaaf ergaman dubbisee qophii gahaa gochuuf dirqama qaba;
- 4) Dhimmoota ajandaan qabamanii walgahii Gumichaaf yookiin Koree Xiqqaa Gumiitiif dhiyaatan irratti hirmaachuun hojiin Gumichaa bu'aa qabeessa akka ta'u tattaaffii isa irraa eegamu taasisuu qaba;
- 5) Heera Mootummaa, seeraafi hojimaata Gumichaa kabajuufi kabachiisuu; ittigaafatamummaa isaas akkaata gartummaan ala ta'eefi sammuu bilisaatiin bahachuuf ittigaafatamummaa qaba.

15. Haala Hojiifi Faayidaa Miseensota Gumichaa

- 1) Miseensonni Gumichaa, hojii Gumichaa deddeebiidhaan kan hojjetan ta'a.
- 2) Miseensonni Gumichaa guyyoota walgahii Gumichaa irratti argamaniifi miseensummaa isaaniitiin tajaajila dabalataa kennaniif durgoo oolmaafi durgoo geejjibaa ni kaffalamaaf. Tarreeffamni isaa Qajeelfama Gumiin baasuun kan murtaa'u ta'a.

Kutaa Sadii

Waa'ee Hiikaa Heeraa

16. Qajeeltoo Bu'uuraa

- 1) Gumichi gaaffii hiikaa Heeraa dhiyaatuuf qoratee murteessuuf qajeeltoowwan hiikaa Heeraa hordofu qorannaan adda baafatee hojiirra oolchuu ni danda'a.

- 2) Kan Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1 jalatti tumame akkuma eegameetti ta'ee, yemmuu calallii gaggeessu qajeeltoowwan armaan gadii bu'uura godhachuun kan raawwatu ta'a:
- (a) Olaantummaa Heeraa;
 - (b) Seera duratti walqixxummaa lammiilee;
 - (c) Kabajamuu mirgootaafi bilisummaawwan bu'uuraa;
 - (d) Qoodamaafi daangeffamaa aangoo mootummaa;
 - (e) Raawwii walfakkaataa qabaachuu seerota;
 - (f) Walsimannaa hiikaa seerota mirga namoomaa idil addunyaa, biyyaalessaafi kanneen kana fakkaatan.

17. Barbaachisummaa

Kaayyoon sirna hiikaa Heeraa diriirsuufi hojiirra oolchuudhaa inni bu'uuraan naannicha keessatti ol'aantummaa Heeraa mirkaneessuu ta'ee keesattuu hiikaan Heeraa kan barbaachiseef:

- 1) Heerichi sanada seeraafi siyaasaa hariiroofi waliigalteen mootummaafi uummata naannichaa ittiin ibsamu ta'uun tilmaama keessa galee qabiyyeen isaa osoo irraa hin maqamne hojiirra ooluu isaaf eegumsa gochuu;
- 2) Heerichi amala isaatiin dhimmoota waliigalaa jechoota waliigalaatiin ibsamau kan hammate ta'uu isaatiin qabiyyee irratti qaawa yookiin garaagarummaa hiikaa uumamuu danda'aniif hiika sirrii ta'e kennuun qaawa jiru duuchuufi iftoomina uumuu;
- 3) Qaamoleen mootummaa ittigaafatamummaa isaanitti kenname bahuuf seerota baasuus dabalatee murtiileen kennaniifi gochoonni raawwatan daangaa aangoo Heeraafi seeraan isaaniif kenname keesatti ta'uu to'achuu;
- 4) Gochootaafi murtiileen qaamolee mootummaa mirgootaafi bilisummaawwan bu'uuraa lammiileen Heeraan gonfatan kan hin sarbineefi kan kabajan ta'uu mirkaneeffachuu;
- 5) Sirna hiikaa Heeraa cimaa diriirsuun naannicha keessatti dagaagina Heeraafi heerawummaatiif gumaachuudha.

18. Dhimmoota Gumichaan Calalaman

- 1) Gumichi seerri yookiin barmaatileen hojii yookiin murteen qaama mootummaa yookiin hoogganaa kamiyyuu Heera Mootummaa waliin walfaallessa gaaffiin jedhu barreeffamaan yemmuu dhiyaatuuf ni calala; calallii taasisuun hiikaa Heera itti kennuun barbaachisaadha

jedhee kan itti amane yoo ta'e, dhimmicha irratti yaada murtee Komishinichaaf ni dhiyeessa.

2) Akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1tiin dhimmi hiikaa Heeraa Gumichaaf dhiyaachuu danda'u:

(a) Dhimma Mana Murtiitti dhiyaatee murtaa'uu danda'u ta'ee, Mana Murtii aangoo qabutti dhiyaatee kan ilaalamaa jiru yookiin ilaalamee kan murtee dhumaa argate;

(b) Dhimma qaama bulchiinsaatti diyaatee murtaa'uu danda'u ta'ee, dhimmicha ilaalee murteessuuf qaama raawwachiisaa sadarkaan jiruufi aangoo qabuuf dhiyaatee murtee dhumaa kan argate;

(c) Dhimmoonni Mana Murtiitti dhiyaatanii murtaa'uu hin dandeenye kamiyyuu.

19. Dhimma Mana Murtiin Ilaalamaa Jiru Irratti Gaaffii Hiikaa Heeraa Mana Murtiitiin Dhiyaatu

1) Dhimma Mana Murtiin ilaalamaa jiru irratti gaaffiin hiikaa Heeraa Mana Murtii dhimmicha ilaalaa jiruun Gumichaaf dhiyaachuu ni danda'a.

2) Manni Murtii dhimmicha ilaalaa jiru gaaffii hiikaa Heeraa Gumichaaf kan ergu dhimmicha irratti murtee kennuudhaaf hiikaa Heeraa itti kennuun barbaachisaadha jedhee yoo amane qofaadha.

3) Manni Murtichaa gaaffiin hiikaa Heeraa Gumichaaf ergu, qabxii hiikaan Heeraa itti kennamuu qaba jedhee amane qofa irratti ta'a.

4) Manni Murtichaa gaaffiin hiikaa Heeraa Gumichaaf erge hanga bu'aan isaa beekamee isa dhaqqabutti, dhimmicha irratti murtee osoo hin kennin tursiisuu qaba.

20. Dhimma Mana Murtiitiin Ilaalamaa Jiru Irratti Gaaffii Hiikaa Heeraa Abbaa Dhimmaatiin Dhiyaatu

1) Abbaan dhimmaa Mana Murtiitti falmiirra jiru kamiyyuu dhimmicha murteessuuf hiikaan Heeraa barbaachisaadha jedhee yoo amane gaaffii isaa Gumichaaf dhiyeeffachuu ni danda'a.

2) Tumaan waliigalaa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1 jalatti tumame jiraatus, abbaan dhimmichaa gaaffii hiikaa Heeraa Gumichaaf dhiyeessuu isaatiin dura Manni Murtii dhimmicha ilaalaa jiru gaaffii hiikaa Heeraa Gumichaaf akka ergu gaafachuun irra jiraata.

- 3) Manni Murtii gaaffiin hiikaa Heeraa dhiyaateef dhimmicha irratti hiikaa Heeraa itti kennuun barbachisaa ta'uu yoo itti amane, gaaficha Gumiif ni erga; abbaa dhimmaa gaaffii hiikaa Heeraa gaafateefis ni beeksisa.
- 4) Manni Murtii gaaffiin hiikaa Heeraa dhiyaateef gaaficha kan hin fudhanne yoo ta'e, murticha kennee guyyoota 30 keessatti abbaa dhimmaa gaafficha dhiyeeffatef beeksisuu qaba.
- 5) Abbaan dhimmichaas yoo barbaade guyyaa murticha beeke irraa kaasee guyyoota 30 keessatti dhimmicha Gumichaaf dhiyeeffachuu ni danda'a.
- 6) Abbaan dhimmichaa hiikaan Heeraa Gumichaaf dhiyeessu qabxii hiikaan Heeraa itti kennamuu qabu qofaa irratti ta'a.
- 7) Gumichi, gaaffii hiikaa Heeraa abbaa dhimmaa irraa dhiyaateef qoratee hanga murtee kennutti, dhimmi Mana Murtii jiru otoo hin murtaa'in akka turu barreeffaman beeksisuu qaba.

21. Gaaffii Hiikaa Heeraa Dhimmoota Manneen Murtiitiin Murtaa'an Irratti Ka'an

- 1) Namni murteen Manni Murtii murteesse mirga Heeraa koo miidheera yookiin sarbeera jedhu kamiyyuu, gaaffii hiikaa Heeraa Gumichaaf dhiyeeffachuu ni danda'a.
- 2) Gaaffiin mirgi Heeraa koo miidhameera yookiin sarbameera jedhamee dhiyaatus mirga miidhame yookiin sarbame jedhamu qofaa irratti ta'uu qaba.
- 3) Gaaffiin akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1 fi 2tiin dhiyaatus, Mana Murtii ol'iyyannoo ilaaluuf aangoo qabuuf dhiyaatee murteen dhumaa kan itti kenname ta'uu qaba.
- 4) Gumichi gaaffii dhiyaateef ilaaluun hanga yaada murtee dhumaa kennutti, murteen Mana Murtiin dhimmicharratti kenname akka hin raawwatamne Mana Murtii dhimmicha irratti murtee kenneef barreeffamaan beeksisuu qaba.

22. Gaaffii Hiikaa Heeraa Dhimmoota Manneen Murteetiin Alaa Irratti Ka'an

- 1) Namni murteen dhumaa qaama mootummaa yookiin abbaa aangoo naannichaa kaminiyyuu kenname mirgaafi bilisummaan bu'uura Heeraan gonfadhe nasarbeera jedhu kamiyyuu, gaaffii hiikaa Heeraa Gumichaaf dhiyeeffachuu ni danda'a.

- 2) Gaaffiin hiikaa Heeraa akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa Itti dhiyaatu, dhimmichi qaama Mootummaa sadarkaan jiruufi dhimmicha ilaaluuf aangoo qabutti dhiyaatee murteen dhumaa kan irratti kenname yoo ta'e qofaadha.
- 3) Gaaffiin hiikaa Heeraa dhimma Mana Murtiin murtaa'uu hindandeenye kamiyyuu, sagalee tokko sadeessoofi isaa oli miseensota Caffetiin yookiin Qaama Raawwachiiftuu Naannichaatiin Gumichaaf dhiyaachuu ni danda'a. Tareeffamni isaa Dambii bahuun kan murtaa'u ta'a.

23. Haala Gaaffin Hiikaa Heeraa Itti Dhiyaatu

- 1) Gaaffin hiikaa Heeraa, seerri yookiin murteen qaamolee mootummaa Naannichaatiin kenname Heera waliin kan walfaallessu yookiin hiikaa Heeraa barbaachisa jedhamee dhiyaatu kamiyyuu, tarreeffamni isaa barreeffamaan qophaa'ee ragaa dhimmichaan walqabatu hunda waliin dhiyaachuu qaba.
- 2) Gaaffiin hiikaa Heeraa akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa Itti dhiyaatu, qaama seerri bahe yookiin murteen kenname mirga koo yookiin mirga garee kootii miidheera yookiin sarbeera jedhuun yookiin bakka bu'aa seera qabeessa ta'een Gumichaaf dhiyaachuu ni danda'a.
- 3) Akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa Itti namni gaaffii hiikaa Heeraa dhiyeesse kan du'e yoo ta'e, yookiin dandeettiin gaaffii kana dhiyeessuu yoo irraa mulqame Gumicha hayyamsiisuun karaa bakka bu'aa isaatiin gaaffichi kan itti fufu ta'a.
- 4) Raawwiin Keewwata kanaa Qajeelfama Gumichi baasuun kan murtaa'u ta'a.

24. Dhimmoota Qajeelchuu

Walitti Qabaan Gumichaa, dhimmoota dhiyaatan irratti yaadni ogummaa akka qophaa'u Koree Gumii Xiqqaaf yookiin ogeessota Waajjiraatiif dursee qajeelchuu ni danda'a. Raawwiin isaa Qajeelfama Gumiin baasuun kan murtaa'u ta'a.

25. Waa'ee Yaada Ogummaa Walitti Qabuu

- 1) Gumichi gaaffii hiikaa Heeraa dhiyaateef irratti murtee isaa kennuun dura qaamolee mootummaa yookiin ogeessonna rogummaa qaban jedhamee itti amaname dhiyaatanii dhimmicha irratti yaada akka kennan taasisuu ni danda'a.
- 2) Namni yaada ogummaa akka kennu Gumichaan gaafatame kamiyyuu, yaada ogummaa gaafatame kennuuf dirqama qaba.

26. Calallii Hiikaa Heeraa Keessatti Sirna Hordofamu

- 1) Kan Labsii kana Keewwata 16 jalatti tumae akkuma jiruutii ta'ee, Gumichi gaaffii hiikaa Heeraa dhiyaateef qoratee murteessuuf sirnaafi qajeeltoowwan ni fayyadan jedhee itti amane adda baasee hojiirra oolchuu ni danda'a.
- 2) Gaaffiin hiikaa Heeraa Gumichaaf dhiyaate mirgootaafi bilisummawwan bu'uura Heera keessatti hammataman yoo ta'an, yaadni murtee isaa tumaalee waliigalteewwaniifi sanadoota mirgoota namoomaa idil-addunyaa ltoophiyaan fudhatte, akkasumas murtee Manni Maree Federeeshinii dhimmota kanaan walqabatee murteesse waliin karaa walsimateen hiikamuu qaba.

27. Waa'ee Deebii Kennuu

Gaaffiin hiikaa Heeraa garee falmataa tokkoon dhiyaate dhimma Mana Murtiitti ilaalamaa jiru waliin kan walqabatu yoo ta'e, akka barbaachisummaa isaatti falmataan inni biraa yaada isaa akka kennu yookiin ragaalee isaa akka dhiyeeffatu carraan kennamuufii ni danda'a.

28. Qaama Heerawummaa Hubachiisu

Heerawummaan seeraa tokkoo walfalmisiisaa ta'ee yemmuu argamu, dirqamni hubachiisuu kan qaama dhimmoota seeraa irratti Mootummaa Naannichaa gorsuuf aangoon kennameef ta'a.

29. Hojimaata Gumii Calaltuu Dhimmoota Heeraa

- 1) Gumichi gaaffii hiikaa Heeraa dhiyaataniif irratti marii kan taasisu akkaataa walduraa duuba gaaffiiwwan dhiyaataniin ta'a.
- 2) Kan Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1 jalatti tumame jiraatus, Gumichi dhimma ariifachiisaa, ulfaataa, walxaxaa fi barbaachisaa ta'an jedhee amane dursa kenneefii calaluu ni danda'a.
- 3) Gumichi dhimma qabatee jiru akkaataa tumaa Heerichaa Keewwata 12 Keewwata Xiqqaa 1tti karaa ummataaf ifa ta'een ilaaluu qaba.
- 4) Kan Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 3 jalatti ibsame jiraatus, Gumichi dhimmoota ifa ta'uu hinqaban jedhee itti amane waltajjii cufaadhaan ilaaluu ni danda'a.
- 5) Akkaataa mariin itti gaggeeffamu Qajeelfama Gumichi baasuun kan murtaa'u ta'a.

30. Murteefi Yaada Murtee

- 1) Gumichi gaaffii hiikaa Heeraa dhiyaateef erga qoratee booda:

- (a) Heera Mootummaa hiikuun barbaachisaa ta'ee kan hin argamne yoo ta'e, gaaffii dhiyaateef kufaa gochuun murtee isaa qaama gaaficha dhiyeesseef barreeffamaan ni beeksisa;
 - (b) Heera Mootummaa hiikuun ni barbaachisa jedhee yoo amane, yaada murtee, ragaaleefi sanadoota dhimichaan walqabatan waliin walqabsiisee Komishinichaaf ni dhiyeessa.
- 2) Murteen yookiin yaadni murtee Gumichaa tarreeffama dhimma dhiyaatee, sababa hiikaan Heeraa ni barbaachisa yookiin hin barbaachisu jedhameefi xumura irra gahe haala ifatti agarsiisuu danda'uun ta'uu qaba.
 - 3) Gumichi akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1(a) tiin murtee kenne abbaa dhimmaa beeksisuuf, akkasumas akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 1(b) tiin yaada murtee irra gahe Komishinichaaf erguuf yeroon barbaachisu Qajeelfama Gumichi baasuun kan murtaa'u ta'a.

31. Waa'ee Kenniinsa Murtee

- 1) Gumichi gaaffii hiikaa Heeraa dhiyaateef sirnaan erga qorate booda, murtee kan kennu sagalee walta'iinsaatiin ta'a.
- 2) Gumichi sagalee walta'iinsaatiin murteessuu kan hin dandeenye yoo ta'e, yaada murtee kan ta'u sagalee caalmaadhaan kan deeggarama ta'a. Yaadonni sagalee xiqqaa murtee Gumichaa waliin akka walqabatan ni taasifama.
- 3) Sagaleen kenname walqixa yoo ta'e, yaadni Walitti Qabaan deeggarama murtee Gumichaa ta'a.
- 4) Miseensi Gumichaa kamiyyuu, dhimma sababa ogummaa, faayidaa, firooma seeraan taa'eefi kan birootiin gaaffii hiikaa Heeraa dhiyaate waliin walitti dhufeenya yoo qabaate walgahii dhimmichi itti ilaalamu irraa ni ka'a.
- 5) Kan Keewwata kana Keewwata Xiqqaa 4 jalatti tumame dhimmoota armaan gadii hin dabalatu:
 - (a) Dhimmicha miseensa Caffee ta'uun seerri yoo bahu beekuu isaatiin;
 - (b) Ogeessa seeraa ta'ee yaada ogummaa dhimmicha irratti waan kenneef.
- 6) Walitti Qabaa yookiin Itti Aanaa Walitti Qabaan Gumichaa yookiin lamaan isaaniyyuu dhimma gaaffii hiikaan Heeraa irratti dhiyaate dursaan Mana Murtiitti kan ilaalan yoo

ta'e, Walitti Qabaan Gumichaa miseensota Gumii keessaa nama walgahii Gumichaa walitti qabu bakka buusuun walgahicha irraa ni ka'a.

32. Dhimoota Yeroo Gabaabaa Keessatti Murteessuu

- 1) Gumichi dhimma dhiyaateef akkaataa ariifachiisummaa dhimma dhiyaatee yaada keessa galchuun bu'uura yeroo Labsii kana keessatti taa'een qorachuudhaan murtee kennuu qaba.
- 2) Dhimmi tokko yammuu ilaalamu sababa gahaa malee irra deddeebiin beellamamuu hin qabu.

33. Qabiyyee Murtichaa

Murteen yookiin yaadni murtee Gumichaa tarreeffama dhimma dhiyaatee, hiikaan Heeraa ni barbaachisa yookiin hinbarbaachisu sababa jedhameefi xumura irra gahame ifatti kan agarsiisu ta'uu qaba.

34. Sirna Ol'iyyannoo

- 1) Namni murtee Gumichi akkaataa aangoo Labsii kanaan kennameefiin kenne irratti komii qabu Komishinichaaf ol'iyyannoo dhiyeeffachuu ni danda'a.
- 2) Akkaataa Keewwata kana Keewwata Xiqqaa ltiin ol'iyyannoon dhiyaatu guyyaa murteen kennamuu beekerraa eggalee guyyoota 90 keessatti dhiyaachuu qaba.

35. Garagalcha Murtee Abbaa Dhimmaatiif Kennuu

Hiikaan Heeraa hin barbaachisu jedhee murtee Gumiin kennu irratti abbaan dhimmaa komii qabu garagalchi murtee akka kennamuuf yammuu gaafatu, Ittigaafatamaan Waajjira Komishinichaa garagalcha murtichaa sirrummaan isaa mirkanaa'e akka kennamuuf ni taasisa.

Kutaa Afur

Tumaalee Adda addaa

36. Waa'ee Kaffaltii

Gaaffiin hiikaa Heeraa Gumichaaf dhiyaatu kaffaltiirraa bilisaadha.

37. Waa'ee Waajjiraafi Baajataa

- 1) Waajjirri Komishinichaa Waajjira Gumichaas ta'ee tajaajila.
- 2) Gumichi baajataafi tajaajila hojii isaatiif barbaachisu karoora isaa irratti hundaa'ee, baajata Caffeen Waajjira Komishinii Hiikaa Heeraatiif ramadu irraa kan fayyadamu ta'a.

38. Dirqama Deeggarsa Kennuu

Qaamni mootummaa yookiin abbaan aangoo kamiyyuu ajaja Gumichaan dhimmoota daangaa aangoo isaa keessatti kennaman raawwachiisuufi deeggarsa kennuuf dirqama qaba.

39. Seerota Raawwatiinsa Hinqabaanne

- 1) Labsiin Gumii Calaltuu Dhimmoota Heeraa Oromiyaa Hundeessuu, Aangoofi Hojimaatasaa Murteessuuf Bahe, Lakkoofsa 168/2003 haqamee Labsii kanaan bakka bu'eera.
- 2) Labsiin, Dambiin, Qajeelfamniifi barmaatileen Labsii kanaan walfaalleessan kamiyyuu dhimmoota Labsi kanaan hammataman irratti raawwatiinsa hinqabaatan.

40. Aangoo Dambiifi Qajeelfama Baasuu

- 1) Labsii kana hojiirra oolchuuf Komishinichi Dambii baasuu ni danda'a.
- 2) Gumichi Labsii kanaafi Dambii Labsii kana raawwachiisuuf bahu hojiirra oolchuuf Qajeelfama baasuu ni danda'a.

41. Yeroo Labsiin Kun Hojii Irra Itti Oolu

Labsiin kun guyyaa Magalata Oromiyaa irratti maxxanfamee bahe irraa eegalee hojiirra kan oolu ta'a.

Finfinnee

Guraandhala 11Bara 2015

Shimallis Abdiisaa

Pirezidaantii Mootummaa Naannoo Oromiyaa